

YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA SİYASAL İKTİDARIN DÖNÜŞÜMÜ: DİJİTAL OTORİTERYANİZM VE E-DEMOKRASİ BAĞLAMINDA BİR İNCELEME

Yahya GENÇAY¹

Öz

Yapay zekâ, siyasal, sosyal ve ekonomik yapıları dönüştürerek siyasal iktidar ilişkilerini yeniden tanımlayan bir teknoloji olarak çağımızın önemli yeniliklerinden biridir. Veri egemenliği ve algoritmik iktidar mekanizmalarıyla yapay zekâ, devletlerin ve teknoloji şirketlerinin toplumsal süreçleri yönlendirme kapasitesini artırırken, bireylerin özerkliği, mahremiyeti ve demokratik hakları üzerinde hem fırsatlar hem de riskler oluşturmaktadır. Bu çalışma, yapay zekânın siyasal iktidar üzerindeki dönüştürücü etkisini, Foucault'nun bilgi-iktidar ilişkisi çerçevesinde analiz ederek dijital otoriteryanizm ile e-demokrasi arasındaki gerilimi incelemeyi amaçlamaktadır. Literatür taraması ve kavramsal analiz yöntemiyle ele alınan çalışmanın temel sorusu: Yapay zekânın sunduğu olanaklar ve riskler karşısında, geleceğin siyasal düzeninde dijital otoriteryanizm mi yoksa e-demokrasi mi egemen olacaktır? Yapılan analiz, yapay zekânın bu iki kutuplu gerilimde eş zamanlı olarak işlediğini ortaya koymaktadır. Otoriter rejimlerde, yapay zekâ destekli gözetim sistemleri bireylerin davranışlarını izleyip sınıflandırarak dijital otoriteryanizmi kurumsallaştırmakta ve algoritmik tahakküm biçimlerini pekiştirmektedir. Demokratik sistemlerde dahi, algoritmik önyargılı karar alma süreçleri, kamu söylemini manipüle etme kapasitesi ve veri tekelleşmesi gibi mekanizmalar, demokratik şeffaflığı ve toplumsal adaleti tehdit etmektedir. Öte yandan, şeffaf ve açıklanabilir yapay zekâ modelleri, katılımcı yönetimi güçlendirme ve toplumsal eşitsizlikleri azaltma potansiyeli sunarak e-demokrasinin inşasına katkı sağlamaktadır. Sonuçta, yapay zekânın geleceğin siyasal düzenini şekillendirmesi, teknolojinin tasarımına, etik düzenlemelere ve siyasal tercihlere bağlıdır. Şeffaf, insan odaklı yapay zekâ sistemleri demokratikleşmeyi desteklerken, kapalı ve hesap vermeyen sistemler dijital otoriteryanizmi pekiştirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zekâ (YZ), Siyasal İktidar, Dijital Otoriteryanizm, E-Demokrasi, Algoritmik İktidar.

Jel Kodları: D73, D74, H83.

¹Dr., Yeşilyurt Belediyesi, E-posta: yahyagencay@gmail.com, ORCID: 0000-0003-1304-2245.

Atıf/Citation

Gençay, Y. (2025). Yapay zekâ çağında siyasal iktidarın dönüşümü: Dijital otoriteryanizm ve e-demokrasi bağlamında bir inceleme. *Dicle Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(30), 1080–1109.

TRANSFORMATION OF POLITICAL POWER IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: A STUDY IN THE CONTEXT OF DIGITAL AUTHORITARIANISM AND E-DEMOCRACY

Abstract

Artificial intelligence is one of the significant innovations of our time, a technology that transforms political, social, and economic structures and redefines political power relations. With its data sovereignty and algorithmic power mechanisms, artificial intelligence increases the capacity of states and technology companies to direct social processes while also posing both opportunities and risks to individuals' autonomy, privacy, and democratic rights. This study aims to examine the tension between digital authoritarianism and e-democracy by analyzing the transformative impact of artificial intelligence on political power dynamics within the framework of Foucault's knowledge-power relationship. The study, which uses a literature review and conceptual analysis, addresses the fundamental question: In the face of the transformative power of artificial intelligence, will digital authoritarianism or e-democracy prevail in the political order of the future? The analysis reveals that AI operates simultaneously in this bipolar tension. In authoritarian regimes, AI-powered surveillance systems monitor and classify individuals' behavior, institutionalizing digital authoritarianism and reinforcing algorithmic forms of domination. Even in democratic systems, mechanisms such as algorithmically biased decision-making processes, the ability to manipulate public discourse, and data monopolization threaten democratic transparency and social justice. On the other hand, transparent and explainable AI models can contribute to the construction of e-democracy by offering the potential to strengthen participatory governance and reduce social inequalities. Ultimately, AI's ability to shape the future political order depends on the technology's design, ethical regulations, and political preferences. Transparent, human-centered AI systems support democratization, while closed and unaccountable systems reinforce digital authoritarianism.

Keywords: Artificial Intelligence (AI), Political Power, Digital Authoritarianism, E-Democracy, Algorithmic Power.

Jel Codes: D73, D74, H83.

1. GİRİŞ

Yapay zekâ, günümüzde hızla gelişen bir teknoloji olarak siyasal, sosyal ve ekonomik alanlarda önemli dönüşümler meydana getirmektedir. Evlerimizi ve şehirlerimizi birbirine bağlayan akıllı sistemlerden, kamusal alanlarda güvenliği artırma iddiasıyla kullanılan yüz tanıma teknolojilerine; suçu önceden tahmin etmeye çalışan öngörücü polislik algoritmalarından, hastalıkların erken teşhisi için geliştirilen sağlık araçlarına kadar geniş bir alanda uygulama zemini bulan yapay zekâ sistemleri, toplumsal yapıları ve insan ilişkilerini köklü bir biçimde dönüştürmektedir. Bu teknolojiler yalnızca gündelik yaşam pratiklerimizi değil, aynı zamanda karar alma süreçlerini, güvenlik anlayışını ve birey-devlet ilişkisini de yeniden şekillendirmektedir.

Yapay zekâ ve büyük veri analitiği gibi teknolojiler, bireylerin davranışlarını öngörme ve bu bilgileri siyasal karar alma süreçlerine entegre etme kapasitesiyle siyasetin geleneksel işleyişini dönüştürmekte ve yeni siyasal pratikler ile yönetim biçimlerinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır. Bu teknolojiler, veriyi hızlı ve kapsamlı bir şekilde işleyerek iktidar ilişkilerinde yeni bir paradigma oluşturmaktadır. Özellikle, gözetim kapitalizmi ve veri sömürgeciliği gibi veri tabanlı değer yaratma modelleri aracılığıyla yapay zekâ, bireylerin

kişisel yaşamlarını metalaştırarak kontrol ve güç yapılarını genişletmektedir (Acar & Gürpınar, 2022; Koenig, 2024).

Yapay zekâ, veriye dayalı tahmin gücü sayesinde rasyonel ve hızlı kararların aracı olarak görülse de, aynı zamanda eşitsizlikleri yeniden üretme, önyargıları pekiştirme ve demokratik denetimi zayıflatma potansiyeli de taşımaktadır. Bu durum, siyasal iktidar kavramının anlamını ve işleyişini yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Tarih boyunca toplumlar, iktidar mücadelelerinin sonucunda ortaya çıkan kontrol mekanizmaları, sınırlandırmalar ve toplumsal sözleşmeler yoluyla inşa edilmiş; böylece mevcut iktidar ilişkilerini pekiştirme işlevi görmüştür (Castells, 2008, s. 18). Ancak yapay zekâ, bu düzenlemelerin yerini alabilecek dijital otorite biçimleri sunarak iktidarın nasıl kurulduğu ve kim tarafından kullanıldığı sorularını yeniden gündeme getirmiştir.

Bu bağlamda, bilgi ve iktidarın ayrılmaz bir bütün olduğunu belirten Foucault'ya (1992) göre, iktidar, bilgiyi üretir, şekillendirir ve kendi mekanizmalarına dâhil ederken, her bilgi alanı da iktidar ilişkilerini barındırır ve yeniden üretir. Foucault'nun bilgi ve iktidarın karşılıklı üretici ilişkisine yaptığı vurgu, yapay zekânın bu dinamikteki rolünü anlamak için kritik bir çerçeve sunmaktadır. Yapay zekâ sistemleri, benzersiz bir veri üretme ve işleme kapasitesi sunarak mevcut siyasal dengeleri dönüştürmekte, bilgi-iktidar ilişkisini daha belirgin hâle getirmektedir. Bu sistemler, geleneksel güç kullanımını görünmez, sürekli ve otomatik bir hâle getirerek algoritmik iktidar adı verilen yeni bir dijital otorite biçimi sunmaktadır (Zajko, 2023). Bu durum, siyasal dengelerin yeniden kurulmasına ve mevcut iktidar yapılarının pekiştirilmesine olanak tanırken, aynı zamanda bu yapıların sorgulanması ve alternatif iktidar biçimlerinin inşası için de imkânlar sunmaktadır (Crawford, 2021; Ulnicane & Aden, 2023).

Bilgi temelli iktidar yapılarının yükselişiyle birlikte dijital teknolojiler, özellikle yapay zekâ, siyasal iktidarın dönüşümünde temel bir rol oynamaktadır. Yapay zekâ destekli gözetim, veri analitiği ve algoritmik yönetim, demokratik rejimlerde vatandaş katılımını artırabilecek potansiyel sunarken; aynı teknolojiler otoriter rejimlerde gözetim ve sansür mekanizmalarını güçlendiren birer tahakküm aracına dönüşmektedir. Modern devletlerin güçlenen bilgi temelli iktidar yapıları, yapay zekânın sunduğu olanaklarla yeniden biçimlenmekte ve siyasal sistemler üzerinde belirgin etkiler yaratmaktadır. Demokratik sistemlerde yapay zekâ teknolojileri, e-demokrasi çerçevesinde katılımı artırabilecek araçlar sunarken, gözetim ve veri sömürgeciligi gibi riskleri de beraberinde getirmektedir (Koenig, 2024; Paskarina, 2024; Kasy, 2024). Otoriter rejimlerde ise yapay zekâ, dijital araçlar aracılığıyla baskı ve kontrol mekanizmalarını güçlendirerek bireysel özgürlükleri tehdit eden bir dijital otoritaryanizm biçimini

yükseltmektedir (Ayar, 2025; Begtimur, 2025). Bu ikili etki, literatürde “dijital otoriteryanizm” ve “e-demokrasi” kavramlarının kesişiminde tartışılmaktadır.

Dijital otoriteryanizm, otoriter rejimlerin gözetim, sansür, dezenformasyon ve veri sömürüsü gibi dijital araçları sistematik biçimde kullanarak toplumsal kontrolü güçlendirdiği yeni bir yönetim biçimi olarak tanımlanmaktadır (Khoma & Nikolaieva, 2022). Bu yaklaşım, e-demokrasinin şeffaf ve katılımcı doğasına karşı derin bir gerilim yaratmaktadır. Ayar (2025), Çin’in yapay zekâ yatırımlarını stratejik bir “dijital egemenlik” aracı olarak kurguladığını; yüz tanıma, davranış analizi ve gerçek zamanlı gözetim sistemleriyle iç güvenliği pekiştirirken, “Dijital İpek Yolu” gibi girişimlerle bu modeli küresel ölçekte ihraç ettiğini vurgulamaktadır. Benzer şekilde Yalınız (2025), Azerbaycan, Çin ve Rusya örneklerinde internet sansürü, gözetim teknolojileri ve propaganda yöntemleri aracılığıyla bireysel hak ve özgürlüklerin tehdit altına girdiğini belirtmektedir.

Dijital otoriteryanizmin yalnızca otoriter rejimlere özgü olmadığı, küresel bir fenomen haline geldiği de vurgulanmaktadır. Begtimur (2025), 2006–2023 döneminde dijitalleşme göstergelerindeki artışın demokrasi endekslerinde gerileme ile eş zamanlı olduğunu ortaya koyarak, e-demokrasi söyleminin varsayımlarını zayıflatmaktadır. Polyakova ve Meserole (2019) ile Codreanu (2022), Çin ve Rusya’nın farklı dijital otoriteryanizm modelleri geliştirerek bunları Afrika, Asya ve Latin Amerika’ya ihraç ettiğini; bu durumun illiberal rejimlerin elini güçlendirdiğini savunmaktadır. Liaropoulos (2022) ve Lilkov (2020) ise Çin’in sosyal kredi sistemleri, kitlesel gözetim programları ve teknonasyonalizm politikalarıyla “dijital otoriteryanizm”i kurumsallaştırıp küreselleştirdiğini, bunun e-demokrasi normlarını zayıflattığını belirtmektedir. Bu resme güvenlik boyutunu ekleyen Sherman (2021), dijital otoriteryanizmin yalnızca insan hakları açısından değil, küresel güvenlik mimarisi ve caydırıcılık dengeleri bakımından da dönüştürücü bir tehdit oluşturduğunu; özellikle Çin ve Rusya’nın gözetim teknolojilerini ihraç ederek “siber egemenlik” anlayışını küreselleştirdiğini vurgular. Benzer biçimde Erixon ve Lee-Makiyama (2011), dijital otoriteryanizmin insan hakları, siber güvenlik ve uluslararası ticaret üzerinde bütünleşik etkiler yarattığını; Çin’in çevrimiçi sansürü politik olduğu kadar ticari bir araç olarak da kullandığını savunur. Ayrıca Mantellassi (2023), dijital teknolojilerin otoriter rejimlerde sansür ve gözetimi güçlendirirken, demokratik ülkelerde de bilgi ekosistemini aşındırarak dijital otoriteryanizmin küresel bir olguya dönüştüğünü ileri sürer. Lee (2022) ise 91 otoriter ülkede 2000–2018 verileriyle, dijital inovasyonun tek başına demokratikleşmeyi bastırmadığını; ancak yüksek düzeyde sansürle birleştiğinde demokratik hareketleri etkili biçimde engellediğini gösterir.

Literatürde, dijital otoriteryanizmin yalnızca devlet merkezli bir fenomen olmadığı, özel şirketler, teknoloji devleri ve algoritmik altyapılar aracılığıyla da pekiştirildiği ortaya konmaktadır. Roberts ve Oosterom (2024), dijital otoriteryanizmi devlet-dışı aktörlerle birlikte ele alan küresel bir olgu olarak sistematik biçimde sınıflandırırken; G’sell (2025) “algoritmik despotizm” kavramıyla bu genişlemeyi kavramsallaştırmaktadır. Heda ve Fleck (2025) ise dijital haklar söylemleri ve veri yönetişimi üzerinden otoriter pratiklerin meşrulaştırılabildiğini, özellikle Hindistan, Türkiye ve El Salvador gibi ülkelerde normalleştiğini göstermektedir. Bu bağlamda dijital otoriteryanizm, yalnızca baskıcı aktörlerin kasıtlı politikalarından değil, niyetsiz süreçlerden de doğabilmektedir (Pearson, 2024). Nitekim Ghafoor ve Safdar (2025), sosyal medya ve gözetim teknolojilerinin demokrasiye katkı beklentisinin tersine, hem otoriter hem de demokratik rejimlerde manipülasyon, sansür ve kitlesel gözetim aracı hâline gelebildiğini ve böylece kavramın küresel boyut kazandığını göstermektedir.

Dijital otoriteryanizmin yükselişine karşılık, literatürde “e-demokrasi” kavramı, bilgi ve iletişim teknolojilerinin temsili demokrasiyi güçlendirme ve katılımı artırma potansiyelini tartışmaktadır. Afşar (2019), e-demokrasiyi nitelikli demokrasi bağlamında sistematik biçimde inceleyerek, BİT’in vatandaşların karar alma süreçlerine daha aktif katılımını sağlama gücüne işaret etmektedir. Ronchi (2019), e-demokrasiyi fırsat ve riskler içeren bir geçiş alanı olarak ele alır ve “e-vatandaş”ın sosyo-kültürel belirleyicilerine dikkat çeker; Maraş (2011) ile Doğan ve Ustakara (2013) ise e-devlet–e-demokrasi ilişkisinin karşılıklı besleyiciliğini vurgular. Örselli vd. (2018) e-demokrasiyi insan hakları ve demokrasiyi geliştiren bir araç olarak tanımlarken, e-katılımın bu hedefe ulaşmada aktif vatandaşlığı mümkün kıldığını savunmaktadır. Anttiroiko (2003); Päivärinta ve Sæbø (2006), liberal, müzakereci, partizan ve doğrudan demokrasi gibi farklı modellerle e-demokrasinin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu vurgulamaktadır. Alan yazının haritasını sunan Prastya, Misran ve Nurmandia (2021) ise 2010–2020 dönemindeki hükümet odaklı e-demokrasi çalışmalarının bibliyometrik eğilimlerini ortaya koyar.

E-demokrasi, özellikle Avrupa Birliği (AB) ölçeğinde yürütülen uygulamalı projeler ve araştırmalarla somut olarak gözlemlenmiştir. Hennen vd. (2020), AB’nin farklı üye ülkelerinde uygulanan e-katılım ve e-demokrasi projelerini inceleyerek, başarılı bir e-demokrasi için yalnızca teknik platformların değil; şeffaflık, geri bildirim mekanizmaları, karar süreçleriyle kurulan doğrudan bağlantılar ve vatandaşlara sağlanan hesap verebilirlik gibi yönetim ilkelerinin kritik rol oynadığını vurgulamaktadır. Türkiye bağlamında ise Delibaş ve Akgül (2010) ile Güler ve Şahnagil (2017), altyapı ve hukuki çerçevedeki eksikliklere rağmen e-demokrasi potansiyelinin gelişmekte olduğunu ve AB’deki iyi uygulamalardan ders çıkarılarak

katılımın artırılabilirliğini belirtmektedir. Çabuk vd. (2016) de Estonya ve Kanada'daki e-dilekçe sistemlerinden esinlenerek, Türkiye'de doğrudan demokrasiye geçişi kolaylaştırabilecek bir e-demokrasi modeli önermekte ve bu modelin AB'nin katılımcı demokrasi vizyonu ile uyumlu olduğunu savunmaktadır.

Ancak e-demokrasinin umutları, dijital otoriteryanizmin gölgesinde sınırlarla karşılaşmaktadır. Güngör (2014) ve Moreira vd. (2009), sayısal uçurum, kimlik ve mahremiyet gibi unsurların e-demokrasinin önündeki en büyük tehditler olduğunu vurgulamaktadır. Kreiss (2015); Coleman ve Norris (2005), e-demokrasi girişimlerinin kültürel, örgütsel ve anayasal engellerle karşılaştığını; vatandaşlık, kimlik ve partizanlık gibi faktörlerin dijital katılımın niteliğini etkilediğini savunmaktadır. Şahnagil (2025) ise “teknosovenizm” kavramsallaştırmasıyla, yapay zekânın demokratik süreçlerde hem katılım ve şeffaflığı artırma hem de gözetim ve manipülasyon yoluyla dijital otoriteryanizm riskini büyütme potansiyeline dikkat çekmektedir.

Bu çerçevede literatür, yapay zekâ çağında dijital teknolojilerin hem demokratikleşme hem de otoriterleşme yönünde çift taraflı bir etkisi olduğunu göstermektedir. E-demokrasi, doğru tasarlanmış kurumsal ve yönetim ilkeleriyle demokratik katılımı derinleştirebilirken; aynı teknolojiler otoriter rejimlerin gözetim ve manipülasyon kapasitesini küresel ölçekte artırarak “dijital otoriteryanizm”i yaygınlaştırabilmektedir.

Yapay zekânın sunduğu olanaklar ve beraberinde getirdiği riskler, geleceğin siyasal düzeninde dijital otoriteryanizm mi yoksa e-demokrasi mi egemen olacak sorusunu giderek daha kritik hâle getirmektedir. Bu çalışma, yapay zekânın siyasal iktidar dinamikleri üzerindeki dönüştürücü etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Literatür, yapay zekânın otoriter eğilimleri güçlendirme ve demokratik süreçlere katkı sağlama gibi çok yönlü etkilerini ele alsa da, bu çalışma, Foucault'nun bilgi-iktidar çerçevesini algoritmik iktidar paradigmasına uyarlayarak, veri egemenliğinin siyasal iktidarın dönüşümündeki rolünü dijital otoriteryanizm ve e-demokrasi gerilimi bağlamında kavramsal olarak inceleyerek literatüre katkı sunmaktadır. Çalışma, literatür tarama ve kavramsal analiz yöntemi ile yürütülmektedir.

Çalışmanın temel argümanı, yapay zekânın geleceğin siyasal düzenini şekillendirmesinin, teknolojinin tasarımına, etik düzenlemelere ve siyasal tercihlere bağlı olduğudur. Şeffaf ve insan odaklı yapay zekâ sistemleri e-demokrasiye katkı sunarken, kapalı sistemler dijital otoriteryanizmi pekiştirmektedir. Çalışma, öncelikle siyasal iktidar ve algoritmik iktidar kavramlarını merkeze alan kavramsal çerçeveyi kuracak; ardından algoritmik iktidarın yeni tahakküm biçimlerini analiz edecek; son olarak dijital otoriteryanizm ile e-demokrasi arasındaki gerilimi değerlendirerek teknolojik geleceğin inşasına yönelik öneriler sunacaktır.

2. YAPAY ZEKÂ VE SİYASAL İKTİDAR: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Teknolojik ilerlemelerin toplumsal ve siyasal düzeni dönüştürdüğü günümüzde, yapay zekâ yalnızca işlevsel bir araç olmanın ötesinde, siyasal iktidar ilişkilerini yeniden tanımlayan aktif bir teknolojik aktör olarak rol oynamaktadır. Tarihsel olarak siyaset biliminin temel taşlarından olan siyasal iktidar kavramı, yapay zekânın güç kullanımını görünmez, sürekli ve otomatik bir hale getirmesiyle, güncel ve bağlamsal olarak yeniden ele alınmayı gerektirmektedir. Yapay zekânın veri odaklı sistemleri, algoritmik karar alma mekanizmaları ve gözetim teknolojileri, devletlerin ve teknoloji şirketlerinin toplumsal süreçleri yönlendirme kapasitesini artırırken, bireylerin özerkliğinden demokratik süreçlere kadar geniş bir yelpazede etkiler yaratmaktadır. Bu bağlamda, bu bölüm yapay zekânın iktidar ilişkileri üzerindeki derin ve çok yönlü etkilerini anlamak için kavramsal bir zemin oluşturmayı amaçlamaktadır.

2.1. Yapay Zekâ

Yapay zekâ, makinelerin öğrenme, akıl yürütme, problem çözme, algılama ve karar verme gibi insan zekâsına özgü bilişsel işlevleri yerine getirebilmesini sağlayan teknolojilerin ve algoritmaların toplamını ifade eder (Russell & Norvig, 2010). Alan Turing'in 1950 yılında sorduğu "Makineler düşünebilir mi?" sorusu, yapay zekânın felsefi ve teorik temellerini oluştururken; 1956'da John McCarthy'nin öncülüğünde düzenlenen Dartmouth Konferansı ile birlikte yapay zekâ, akademik bir disiplin olarak kurumsallaşmıştır (Turing, 1950; McCarthy vd., 2006). McCarthy'nin, "zeki makineler yapma bilimi ve mühendisliği" olarak tanımladığı yapay zekâ, zamanla mühendisliğin ötesine geçerek sosyoloji, felsefe ve siyaset bilimi gibi sosyal bilim alanlarını da etkileyen çok disiplinli bir inceleme alanı hâline gelmiştir.

Yapay zekâ, yalnızca önceden belirlenmiş görevleri yerine getiren yazılımlar olmaktan çıkarak; yeni veriler doğrultusunda kendini sürekli güncelleyebilen, değişken koşullara uyum sağlayabilen ve amaç odaklı hareket edebilen yapılar hâline gelmektedir (Öztemel, 2020). OECD (2019, s. 12), yapay zekâyı insan tarafından belirlenen hedefler doğrultusunda tahminlerde bulunabilen, öneriler sunabilen ve kararlar alabilen makine temelli sistemler olarak tanımlar. Bu tanım doğrultusunda yapay zekâ, yalnızca bilgi işleyen araçlar değil; belirli görevleri özerk biçimde yerine getirme kapasitesine sahip aktif teknolojik aktörler olarak konumlanmaktadır.

Yapay zekânın temelini oluşturan algoritmalar, belirli problemleri çözmek amacıyla geliştirilen, mantıksal ve sistematik adımlardan oluşan işlem dizileridir. Bu algoritmalar, girdiler ile çıktılar arasında anlamlı ilişkiler kurarak çözüm sürecine yönelik yapılandırılmış bir

yol haritası sunar. Yapay zekâ sistemlerinin başarısı büyük ölçüde bu algoritmaların doğruluğu, verimliliği ve çevresel değişkenlere uyarlanabilirliğiyle doğrudan ilişkilidir. Mantıksal ve matematiksel kurallarla çalışan bu algoritmalar, veri analizi, örüntü tanıma, sınıflandırma, tahmin üretme ve karar verme gibi işlevleri yerine getirerek, zaman içinde yalnızca yazılım tabanlı uygulamalarda değil, aynı zamanda robotik platformlarda da somutlaşmıştır. Bu sayede yapay zekâ sistemleri; konuşma tanıma, görüntü işleme ve doğal dil işleme gibi alanlarda insan benzeri bilişsel işlevleri üstlenebilir duruma gelmiştir (Khokhar & Chitsimran, 2019).

Yapay zekânın alt alanları olan makine öğrenmesi, derin öğrenme, doğal dil işleme ve yapay sinir ağları, algoritmaların karmaşık problemleri çözme ve karar alma kapasitelerini önemli ölçüde artırmaktadır. Makine öğrenmesi, sistemlerin verilerden öğrenmesini ve bu veriler üzerinden istatistiksel analizler yoluyla öngörülerde bulunmasını mümkün kılar (Stilgoe, 2018). Derin öğrenme ise, insan beyninden esinlenerek tasarlanan çok katmanlı yapay sinir ağları aracılığıyla büyük ve karmaşık veri kümelerini işleyebilir; bu sayede soyut ve çok boyutlu örüntüleri tanımlayarak yüksek düzeyde özerk karar mekanizmaları geliştirebilir (Kayaalp & Süzen, 2018).

Uygulama düzeyinde yapay zekâ, doğal dil işleme, yüz tanıma, görüntü işleme, konuşma tanıma, otonom araçlar, tıbbi tanı sistemleri ve sohbet robotları gibi çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Örneğin, doğal dil işleme teknolojileri metinleri anlamlandırarak çok dilli iletişim süreçlerini dönüştürürken; yüz tanıma sistemleri, güvenlik ve gözetim alanlarında kimlik tespiti ve takip gibi işlevlerde etkili biçimde kullanılmaktadır. Yapay zekânın bu çok yönlü uygulama alanının temelinde, yapay zekânın karar alma süreçlerini otomatikleştirme kapasitesiyle doğrudan etkiler yaratabilmesi yer almaktadır (Tichy, 2018; Crawford, 2021; Fisher vd., 2024).

Veri odaklı karar mekanizmaları ve insan davranışlarını modelleme kapasitesi sayesinde yapay zekâ, bireylerin ve toplumların gündelik yaşamlarını biçimlendirmenin ötesinde, devlet-toplum ilişkilerinde de yapısal değişimlere yol açmaktadır. Yapay zekânın bu özellikleri, bireylerin ve toplumların hayatlarını kolaylaştırırken, aynı zamanda etik, mahremiyet ve adâlet gibi konularda yeni sorgulamaları da beraberinde getirmektedir (Risse, 2023). Sonuçta yapay zekâ, sadece teknik bir ilerleme değil, aynı zamanda gücün merkezileşmesi, karar alma süreçlerinin otomasyonu ve insan özerkliğinin yeniden tanımlanması gibi boyutlarıyla iktidar ilişkilerini yeniden şekillendirme potansiyeli taşıyan bir paradigma değişimini ifade etmektedir. Bu bağlamda, yapay zekânın siyasal iktidarı dönüştürme potansiyeli, teknolojinin tasarımına, etik düzenlemelere ve siyasal tercihlere bağlı olarak ikili bir yol ayrımı yaratmaktadır.

2.2. Siyasal İktidar ve Teknoloji

Siyasal iktidar, yalnızca yürütme yetkisini elinde bulunduran organları ya da hükümet sistemlerini değil, aynı zamanda devlet-toplum ilişkileri bağlamında gücün nasıl kurumsallaştığını ve meşrulaştırıldığını ifade eden, siyaset biliminin temel kavramlarından biridir. TDK, iktidarı “yönetimde söz sahibi olan, yürütme yetkisini elinde bulunduran organ” olarak tanımlar (TDK, 2024). Dahl ise iktidarı “bir aktörün diğerini, onun normalde yapmayacağı bir davranışa yönlendirme yetisi” olarak tanımlar (Dahl, 2002). Farklı bir yaklaşım getiren Foucault’a göre iktidar, yalnızca devletle sınırlı kalmaz; aile, eğitim kurumu ya da işyeri gibi mikro ölçekli toplumsal yapılarda da somut biçimlerde kendini gösterir (Foucault, 2005).

Siyasal iktidar kavramının teorik temelleri, siyaset kuramının merkezinde yer alan egemenlik, güç, otorite, hukuk, meşruiyet ve rıza gibi kavramlarla yakından ilişkilidir. Siyasal düşünce tarihinde devletin varlığı uzun süre egemenlik kavramı üzerinden açıklanmış, siyasal iktidar ise bu egemenliğin uygulanışı olarak değerlendirilmiştir (Sönmezoğlu, 2000, s. 185). Siyasal iktidarın doğası gereği zora dayanması, onun meşruiyet arayışını da beraberinde getirmiş; bu durum, zamanla iktidarın yalnızca fiziksel güçle değil, aynı zamanda toplumsal rıza ve ideolojik kabul ile de desteklenmesi gerektiğini göstermiştir.

Klasik siyaset kuramında, iktidarın meşruiyeti ve işlevi genellikle ahlaki ve toplumsal bütünlük çerçevesinde ele alınmıştır. Bu yaklaşımlardan biri olan Aristoteles’in siyaset felsefesi, iktidarı uygulandığı bağlam ve hizmet ettiği amaca göre sınıflandırır. Aristoteles’e göre iktidar, ana-baba iktidarı, despotik iktidar ve siyasal iktidar olarak üçe ayrılır. Siyasal iktidar, hem yönetenin hem de yönetilenin yararına olan ve meşru bir otoriteye dayanan bir yönetim biçimidir (Aristoteles, 1993). Bu yaklaşımda iktidar, ortak iyilik için kullanılan ve rızaya dayanan bir güç biçimi olarak tanımlanır.

Modern siyaset kuramı, birey-devlet ilişkileri bağlamında iktidarı daha yapısal ve sözleşmeye dayalı bir çerçevede ele almıştır. Thomas Hobbes, siyasal iktidarı, insanların doğa hâlindeki güvensizlik ve kaos ortamından çıkmak için oluşturduğu yapay bir otorite olarak tanımlar. Ona göre iktidar, arzulanan sonuçları elde etme aracıdır ve siyasal düzenin sürekliliği için merkezi, mutlak bir otorite gereklidir (Hobbes, 2020). John Locke ise daha özgürlükçü bir yaklaşım benimseyerek iktidarı, bireylerin doğal haklarını korumak amacıyla oluşturdukları toplumsal sözleşmeye dayalı bir yönetim biçimi olarak görür. Meşruiyetin temelinde bireylerin rızası yer alır (Locke, 2012).

Geleneksel siyaset kuramından modern ve çağdaş kuramlara uzanan süreçte, iktidar kavramı farklı kuramsal çerçeveler içinde yeniden tanımlanmış ve çeşitlendirilmiştir. Bu teorik çerçeveye önemli katkılar sunan Max Weber, iktidarı rasyonalite, meşruiyet ve otorite bağlamında ele alır. Weber'in sınıflandırmasına göre, meşru iktidar üç biçimde ortaya çıkabilir: geleneksel otorite, karizmatik otorite ve yasal-rasyonel otorite. Modern toplumlar da egemen olan, yasal-rasyonel otoritedir; bu, hukuki normlara ve bürokratik yapılara dayalı bir iktidar biçimidir (Weber, 1996). Weber'in iktidar analizinde rasyonalite kavramı belirleyicidir; bürokrasi ve ussalılık aracılığıyla kurulan modern iktidar, bireyleri belirli normlara göre şekillendirir. Bu anlamda, Weber'in iktidar tanımı yalnızca zora değil, düzen ve disiplin yoluyla rıza üretimine de odaklanır.

Michel Foucault ise iktidarı çok daha farklı bir düzlemde ele alır. Ona göre iktidar, yalnızca devlet merkezli, yukarıdan aşağıya işleyen bir tahakküm aracı değildir; bilakis, toplumsal hayatın her hücreğine sızmış, dağınık, yerel ve gündelik ilişkiler içinde şekillenen bir ağıdır. Foucault'nun iktidar anlayışında bilgiyle kurulan ilişki merkezî bir yer tutar: “Her bilgi bir iktidar üreticisidir ve her iktidar bir bilgi kurucusudur” (Foucault, 2005). Foucault'nun “biyoiktidar” kavramı, bilginin bireylerin düşünce ve davranışlarını şekillendirme biçimini açıklar.

Yapay zekâ çağında ise iktidar, artık yalnızca egemenlik ya da devletin otoritesiyle sınırlı değildir; bilgi, teknoloji, algoritmalar ve dijital gözetim mekanizmaları aracılığıyla yeniden tanımlanmaktadır. Foucault'nun “biyoiktidar” kavramı, devletin yalnızca yasalar ve zor yoluyla değil, yaşamı düzenleyen teknikler üzerinden iktidarını sürdürdüğünü vurgular. Halk sağlığı, şehir planlaması, eğitim ve sosyal yardım politikaları gibi araçlar, bireylerin yaşamlarını hem denetleyen hem de yönlendiren iktidar pratiklerine dönüşmektedir. Bu doğrultuda iktidar, artık sadece hükmetme değil, yaşamı şekillendirme ve optimize etme işleviyle tanımlanır hâle gelmiştir.

Bireyler dijital ortamlarda yalnızca bilgiye ulaşan değil, aynı zamanda verileri toplanan ve analiz edilen nesnelere dönüşmektedir. Bu süreçte iktidar, bireylerin verilerini, kimliklerini ve davranış kalıplarını yönlendiren sistemlere evrilmektedir. Bu bağlamda, iktidar artık yalnızca fiziksel bir zorlama değil; görünmeyen, içselleştirilen ve bilişsel süreçler üzerinden işleyen bir mekanizmaya dönüşmüştür.

2.3. Yapay Zekânın Siyasal İktidarı Dönüştürücü Etkisi

Tarihsel olarak her teknolojik devrim, bilginin üretimi ve dolaşımı biçimlerini değiştirerek iktidar ilişkilerinde önemli dönüşümlere yol açmıştır. Sanayi devriminden bu yana bilgi ve teknoloji arasındaki etkileşim, iktidarın kapsamını ve sınırlarını genişletmiştir; dijital çağda ise bu etkileşim önemli bir sıçrama yaşamaktadır. Bu önemli dönüşümün merkezinde yer alan yapay zekâ, yalnızca teknik bir araç olmanın ötesinde, siyasal, sosyal ve ekonomik ilişkileri dönüştüren güçlü bir aktör olarak kabul edilmektedir.

Crawford'un (2021) da vurguladığı üzere, yapay zekâ, doğası gereği politiktir ve veri kontrolü aracılığıyla mevcut iktidar ilişkilerini yeniden yapılandırmaktadır. Yapay zekâ teknolojileri, bilgi üretim süreçleri, karar alma mekanizmaları ve toplumsal kontrol biçimlerinde köklü değişikliklere neden olarak, geleneksel siyasal iktidar anlayışlarını yeniden şekillendirmektedir. Bu dönüşüm, hem bireylerin özerkliğini tehdit eden yeni tahakküm biçimlerini hem de demokratik süreçlerin güçlendirilmesi potansiyelini içeren ikili bir yapı barındırmaktadır.

Yapay zekânın iktidar ilişkilerini dönüştürme kapasitesi, bilgi üretimindeki merkezi rolü ve insan davranışlarını yönlendirme yetisiyle yakından ilişkilidir. Büyük veri setlerini işleyerek kalıplar öğrenen yapay zekâ sistemleri, bireylerin davranışlarını öngörme ve yönlendirme kapasitesine sahiptir. Öneri sistemleri gibi araçlar, bireylerin bilgiye erişimini şekillendirerek toplumsal algılar ve davranış kalıpları üzerinde doğrudan etkili olmakta, böylece mevcut iktidar dinamiklerini yeniden yapılandırmaktadır (Paskarina, 2024, s. 8). Bu süreç, devletlerin ve teknoloji şirketlerinin kontrol mekanizmalarını güçlendirmesine olanak tanırken, bireylerin mahremiyetini tehdit eden bir “dijital hapishane” yaratmaktadır (Ay & Sezer, 2019, s. 113).

Foucault'nun bilgi–iktidar çerçevesi, bu yeni durumu anlamak için kritik bir analitik araç sunmaktadır. Foucault'ya göre iktidar bilgi üretir, bilgi de iktidar ilişkilerini varsayar ve yeniden üretir; yapay zekânın algoritmik süreçleri tam da bu döngü içinde konumlanır. Böylece, veriyi toplama, işleme ve dağıtma gücünü elinde bulunduran aktörler (devletler, teknoloji şirketleri, platformlar), toplumsal ilişkileri ve bireysel davranışları şekillendirme kapasitesine sahip olmaktadır.

Yapay zekânın dönüştürücü etkisi, yalnızca bilgi üretimi ile sınırlı kalmamakta; aynı zamanda mevcut iktidar yapılarını pekiştirme ve yeni tahakküm biçimleri yaratma potansiyelini de barındırmaktadır. Bloom, yapay zekânın “akıllı hegemonya” yoluyla ideolojik önyargıları bilimsel doğruluk kisvesi altında yeniden üreterek neoliberal öznellik biçimlerini dayattığını belirtir (Bloom, 2023, s. 35-36). Benzer şekilde, Zajko, yapay zekânın gözetim sistemleriyle

bireylerin görünürlüğüne artırırken süreçleri opak hâle getirerek asimetrik iktidar ilişkileri oluşturduğunu ifade eder (Zajko, 2023, s. 344).

Yapay zekânın baskıcı politik uygulamalara aracı olma potansiyeli, özellikle otoriter rejimlerde daha belirgindir. Hükümetler, vatandaşları izlemek ve muhalefeti bastırmak için yapay zekâ destekli gözetim teknolojilerini kötüye kullanabilmektedir (Paskarina, 2024, s. 8). Örneğin, yüz tanıma teknolojileri ve öngörücü polislik algoritmaları, bireylerin izlenmesi ve kontrol edilmesi için kullanılarak klasik panoptikonun modern bir versiyonunu oluşturur. Bu uygulamalar, Foucault'nun biyopolitik tahakküm kavramıyla uyumlu bir şekilde, algoritmik iktidar biçimlerinin yükselişine işaret eder. Bu algoritmik iktidar, bireylerin yaşamını düzenleyen teknik-rasyonel bir tahakküm biçimi olarak işlevselleştiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, algoritmik hedefleme, devletler ve platformlar aracılığıyla uluslararası propagandaya ve sahte haberlere olanak tanıyarak demokratik kurumlara zarar vermektedir (Zekos, 2022, s. 14). Önyargılı algoritmalar, işe alım, kredi tahsisi ve suç tahmini gibi alanlarda adâlet, şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini tehdit etmekte; bireylerin bilişsel süreçlerini manipüle ederek iktidar dinamiklerini dönüştürmektedir (Fisher vd., 2024, s. 3). Bu durum, yapay zekânın bireylerin bilişsel ve karar alma süreçlerini yönlendirerek siyasal iktidar ilişkilerini dönüştürme potansiyeline işaret etmektedir.

Yapay zekânın otorite üzerindeki etkileri, aynı zamanda hem merkezileştirici hem de dağıtıcı özellikler taşımaktadır. Merkezileştirici etkiler, devletlerin ve teknoloji şirketlerinin veri ve algoritmalar üzerindeki denetim kapasitesini artırırken, dağıtıcı etkiler, gücün merkezi olmayan ağlar üzerinden yeniden şekillenmesini mümkün kılmaktadır. Bu çok yönlü dönüşüm, yapay zekânın yalnızca güvenlik politikalarının bir parçası olarak değil, aynı zamanda siyasal iktidarın tahakküm ilişkilerini yeniden üretme aracı olarak da işlev gördüğünü kanıtlamaktadır. Dijital dünyada artık bilgi, bireyleri hem bilen hem de bilinen özneler olarak yeniden şekillendiren kritik bir iktidar aracına dönüşmüştür.

Sonuçta yapay zekâ iktidar ilişkilerini dönüştürerek, dijitalleşme ile yeni iktidar biçimlerinin ortaya çıkmasına, baskı politikalarının güçlenmesine ve otoritenin hem merkezileşmesine hem de dağıtılmasına neden olmaktadır. Bu dönüşüm, bireylerin özerkliğini tehdit eden riskler barındırırken, demokratik kontrol mekanizmalarının geliştirilmesiyle toplumsal refahla uyumlu hâle getirilebilir. Yapay zekânın bu ikili potansiyeli, bir yandan dijital otoriteryanizmi derinleştirerek toplumsal eşitsizlikleri yeniden üreten, özgürlük-güvenlik dengesini yeniden tanımlayan bir tahakküm mekanizması hâline gelebilirken; öte yandan da şeffaflık, hesap verebilirlik ve etik ilkelere dayalı uygulamalar yoluyla e-demokrasiyi güçlendiren bir katılım

ve denetim altyapısı sunabilir. Algoritmik yönetim (Yeung, 2018), veri sömürgeciliği (Coudry & Mejias, 2020) ve gözetim kapitalizmi (Zuboff, 2019) gibi kavramlar, yapay zekânın siyasal iktidarı dönüştürücü etkisini anlamak için kritik önem taşımaktadır. Açıklanabilir ve denetlenebilir algoritmalar, demokratik yönetim biçimlerinin gelişmesine katkı sağlayabilir; aksi hâlde algoritmik sistemlerin kapalı yapısı, bireylerin ve toplumların özerkliğini tehdit eden yeni bir dijital otoriteryanizm biçimi yaratabilir.

3. ALGORİTMİK İKTİDAR: YAPAY ZEKÂ İLE YENİDEN ŞEKİLLENEN GÜÇ PARADİGMALARI

Yapay zekâ, toplumsal yaşamı dönüştüren, siyasal, ekonomik ve toplumsal ilişkileri yeniden yapılandıran bir güç kaynağı hâline gelmiştir. Bu dönüşüm, iktidar yapılarını ve geleneksel güç paradigmalarını köklü biçimde değiştirmektedir. Teknolojik ilerlemenin sağladığı büyük veri analizi ve otomasyon kapasitesi sayesinde, yapay zekâ teknolojilerinin yükselişiyle birlikte “algoritmik iktidar” kavramı, çağdaş güç ilişkilerini anlamak için yeni bir çerçeve sunmaktadır. Algoritmik iktidar, algoritmaların farklı ölçeklerde ve alanlarda süreçleri şekillendirmesiyle ortaya çıkan yeni bir iktidar biçimidir. Bu kavram, yapay zekânın insan davranışlarını modelleme, büyük veri analitiği yoluyla kalıplar çıkarma ve karar alma süreçlerini otomatikleştirme yetenekleriyle şekillenmektedir (Crawford, 2021).

Algoritmik iktidar, geleneksel siyasal, ekonomik ve sosyal güç biçimlerinin ötesine geçen, veriye dayalı, öngörücü ve çoğu zaman görünmez süreçler üzerinden işleyen yeni bir otorite biçimi olarak belirginleşmektedir. Bu yeni paradigmada, güç artık yalnızca kurumsal ya da fiziksel yapılarda değil, dijital altyapılar, algoritmik düzenlemeler ve veri akışları üzerinden dolaşıma girmekte; karar alma süreçleri bu dijital mimariler içinde biçimlenmektedir. Bu bağlamda, iktidar ilişkileri yalnızca hiyerarşik yapılarla sınırlı kalmamakta, algoritmaların veriler üzerindeki denetimi ve bu denetimin toplumsal sonuçları üzerinden yeniden şekillenmektedir (Paskarina, 2024). Yapay zekâ ise yalnızca insan davranışlarını modellemekle kalmayıp, aynı zamanda bu davranışları yönlendirme ve optimize etme yeteneği sayesinde yeni iktidar biçimlerinin inşasında kurucu bir rol üstlenmektedir (Ulnicane & Aden, 2023).

Algoritmalar aynı zamanda organizasyonel otoritenin dijital temsilcileri olarak işlev görmektedir. Büyük veriyle birleşen yapay zekâ sistemleri, bireyleri veri profillerine indirgerken, karar süreçlerinde bu profiller üzerinden işlem yapılmasına olanak tanır. Bu durum, algoritmik iktidarın hem bürokratik gücü pekiştiren hem de bireylerin yaşamlarını yönetme kapasitesini artıran bir tahakküm biçimi olarak öne çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin, bazı küresel e-ticaret şirketlerinin (Amazon, Google, Microsoft) dijital

platformlardaki iş gücü, algoritmalar tarafından yönlendirilmekte ve çalışanlar, makinelerin belirlediği hız ve standartlara uymaya zorlanmaktadır. Bu da modern emek rejiminde yapay zekâ destekli sistemlerin çalışanları doğrudan denetleyen bir araç hâline geldiğini göstermektedir.

Yapay zekâ sistemlerinin tarafsız olmadığı, aksine mevcut önyargı ve ayrımcılıkları yeniden üretebildiği de giderek daha fazla vurgulanmaktadır. Bu yönüyle algoritmik iktidar, yalnızca yönetsel etkinliği artıran bir araç değil; aynı zamanda potansiyel bir tahakküm mekanizmasına dönüşmektedir. Çağdaş güç ilişkileri artık merkezi bir yapıdan çok, topluma yayılmış, üretken ve süreklilik arz eden bir nitelik taşımaktadır (Taylor, 2011). Yapay zekânın yaygınlaşması, yalnızca teknolojik değil; ideolojik, kültürel ve ekonomik bir yeniden yapılanmayı da beraberinde getirmektedir. Devletlerin egemenlik anlayışları, toplumsal örgütlenme biçimleri ve bireysel özerklik, bu dijital dönüşüm karşısında yeniden tanımlanmaktadır.

Bu dönüşümün farklı boyutları, yapay zekâ ve algoritmik sistemlerin toplumla etkileşiminde öne çıkan çeşitli paradigmlar üzerinden somutlaşmaktadır. Bu paradigmlar şöyle sıralanabilir:

- **Veri Egemenliği**, küresel ölçekte veri akışının tekelleşmesi yapay zekâ çağında yeni bir güç alanı yaratmaktadır. Devletler ve ulusötesi şirketler veriyi stratejik bir kaynak olarak görerek bu sahiplik üzerinden ekonomik ve politik kontrol sağlamaktadır. Bu durum güç asimetrisini derinleştirirken veri egemenliği yeni bir jeopolitik rekabet alanına dönüşmektedir (Bartoletti, 2020; Bahtiyar, 2024).
- **Algoritmik Yönetişim**, karar alma ve düzenleme süreçlerinin algoritmalar aracılığıyla otomasyonu, mevcut önyargıları yeniden üretebilir ve demokratik süreçleri manipüle ederek kamu söylemini şekillendirebilir. Örneğin işe alım algoritmaları veya sosyal medya öneri sistemleri görünüşte tarafsız olsalar da belirli grupları dezavantajlı konuma düşürebilmektedir (Efthymiou vd., 2020; Fisher vd., 2024; Yeung, 2018).
- **Akıllı hegemonya**, yapay zekânın disipline edici ve ideolojik çerçeveleri yeniden üretmesini ifade eder. Teknoloji bilimsel tarafsızlık kisvesi altında ideolojik önyargıları pekiştirirken siyasal düzenlemelerde disipline edici bir rol üstlenmektedir. Bu paradigma klasik hegemonya kavramının dijital çağdaki evrimini anlamak açısından önemlidir (Bloom, 2023).

- **Dijital Gözetim ve Kontrol**, yapay zekâ destekli gözetim sistemleri panoptikonun dijital versiyonu olarak bireylerin sürekli izlenmesini ve sınıflandırılmasını mümkün kılmaktadır. Yüz tanıma, duygu analizi ve sosyal kredi gibi teknikler aracılığıyla bireysel özerklik kısıtlanmakta ve davranışlar yönlendirilmektedir. Çin'in sosyal kredi sistemi ya da AB'nin sınır gözetim uygulamaları bu paradigma kapsamında değerlendirilebilir (Bartoletti, 2020; Paskarina, 2024).
- **Gözetim Kapitalizmi**, bireylerin davranışsal verilerinin sürekli izlenmesi ve metalaştırılması yoluyla ekonomik değer yaratılmasını ifade eder. Mahremiyetin aşınması ve davranışsal yönlendirme bu paradigmanın temel sonuçları arasındadır. Sosyal medya platformlarının veri madenciliği pratikleri ve işyeri gözetimi uygulamaları bu duruma güncel örnekler sunmaktadır (Crawford, 2021; Zuboff, 2019).
- **Dijital Bölünme ve E-Demokrasi Riski**, yapay zekânın demokratikleşme potansiyeli, dijital erişim ve katılım eşitsizlikleri nedeniyle sınırlı kalabilmektedir. İnternete erişim, dijital okuryazarlık ve teknolojik altyapıdaki adaletsiz dağılım, e-demokrasinin mevcut eşitsizlikleri pekiştirme riskini doğurmaktadır. Bu nedenle dijital bölünme, demokratik temsil ve katılımın yeniden düşünülmesini gerektiren bir güç paradigmasıdır (Maraş, 2011; Güler & Şahnagil, 2017; Paskarina, 2024).

Bu paradigmlar birbirinden bağımsız bir şekilde işlememekte; aksine karmaşık bir ağ oluşturarak algoritmik iktidarın çok boyutlu yapısını ortaya koymaktadır. Veri egemenliği, diğer tüm paradigmların temelini oluşturan yapısal güç kaynağıdır; büyük teknoloji şirketlerinin ve devletlerin veri tekelleri, gözetim kapitalizminin iş modelini mümkün kılmakta ve algoritmik yönetim için gerekli hammaddeyi sağlamaktadır (Bahtiyar, 2024; Zuboff, 2019). Bu döngüsel ilişki içinde, platformların davranışsal veri madenciliği algoritmik sistemlerin öngörü kapasitesini artırırken; algoritmik karar mekanizmaları da gözetim pratiklerini daha sofistike hâle getirmektedir (Crawford, 2021). Paradigmların işleyişi siyasal rejim türlerine göre farklılaşmaktadır: otoriter rejimlerde dijital gözetim ve kontrol ön plana çıkarak Çin'in sosyal kredi sistemi gibi uygulamalarla kapsamlı toplumsal denetim sağlanırken (Bartoletti, 2020); demokratik rejimlerde algoritmik yönetim, görünürde tarafsız teknik sistemler aracılığıyla yapısal eşitsizlikleri yeniden üreterek dolaylı tahakküm biçimleri yaratmaktadır (Fisher vd., 2024; Ulnicane & Aden, 2023).

Dijital bölünme, bu paradigmların yarattığı güç asimetrilerini derinleştiren kritik bir faktördür. Eşitsiz dijital erişim ve algoritmik okuryazarlık eksikliği, bireyleri hem e-demokratik katılım

fırsatlarından mahrum bırakmakta hem de algoritmik sistemlerin zararlarına karşı savunmasız hâle getirmektedir (Maraş, 2011; Paskarina, 2024). Literatürdeki güncel çalışmalar, yapay zekânın demokratik potansiyelinden ziyade otoriter eğilimleri güçlendirdiğini göstermektedir; Fisher vd.'nin (2024) deneysel bulguları, önyargılı yapay zekâ modellerinin bireylerin politik kararlarını doğrudan etkileyebildiğini ortaya koymaktadır. Bloom'un (2023) "karşı-hegemonik zekâ" kavramı ve Kasy'nin (2024) "öngörü araçlarının demokratik kontrolü" vurgusu, bu tahakküm paradigmalarına karşı alternatif bir yol sunmakla birlikte; bunun gerçekleşmesi şeffaf, açıklanabilir ve etik ilkelere dayalı yapay zekâ sistemlerinin geliştirilmesini gerektirmektedir. Sonuç olarak, yapay zekâ çağında algoritmik iktidarın yeniden şekillenen güç paradigmaları, birlikte işleyerek geleceğin siyasal düzeninin dijital otoriteryanizm mi yoksa e-demokrasi mi yönünde şekilleneceğini belirleyecek kritik mücadele alanlarını oluşturmaktadır.

3.1. Büyük Veri ve Yapay Zekâ ile Gücün Konsolidasyonu

Yapay zekâ teknolojilerinin yükselişiyle birlikte “veri”, çağdaş iktidar biçimlerinin yapı taşı hâline gelmiştir. Artık veri, sadece teknolojik sistemlerin çalışmasını mümkün kılan bir unsur değil; aynı zamanda siyasal, ekonomik ve sosyal gücün yeniden tanımlanmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, Bartoletti (2020) veriyi algoritmik iktidarın temelini oluşturan “yeni petrol” şeklinde tanımlamaktadır.

Verinin sahipliği, günümüz dünyasında sadece bilgiye değil, onunla birlikte kontrol mekanizmalarına da sahip olmayı ifade eder. Zuboff'un (2019) belirttiği gibi, “veriye sahip olan, iktidara da sahip olur” anlayışı somut bir gerçekliğe dönüşmektedir. Büyük veri, yapay zekâ sistemlerinin geniş veri setlerinden kalıplar çıkararak karar alma süreçlerini otomatikleştirmesinin temelini oluşturur. Harari, bilginin günümüzde en büyük zenginlik kaynağı hâline geldiğini ve özellikle sosyal ağlar üzerinden toplanan bireysel verilerden üretildiğini vurgular; bilginin kullanıldıkça tükenmeyen yapısı, otoritenin pekişmesini sağlayan döngüsel bir güç yaratır (Harari, 2017, s. 224).

Büyük veri ve yapay zekâ, bir yandan teknolojik ilerlemenin itici gücü olurken, diğer yandan otoritenin yeniden şekillenmesini mümkün kılar. Gusterson'a göre bu durum, otoritenin “hükümdarın iradesinden değil, yönetsel algoritmik düzenlerden” türediği yeni bir düzene işaret eder (Gusterson, 2020, s. 11). Bu düzende güç, algoritmaların görünmez kodlarında ve veri kümelerinin potansiyel analizlerinde saklıdır. Foucault'nun bilgi ve iktidar arasındaki ayrılmaz ilişkiyi vurgulayan yaklaşımı, büyük veri çağında daha da derinleşmiş; bilmenin, kontrol etmenin ve yönlendirmenin dijital bir form kazanmasına zemin hazırlamıştır.

Veri, yalnızca bir bilgi kaynağı değil; aynı zamanda iktidarın yeniden inşasında stratejik bir araç ve potansiyel bir silah niteliğindedir. Bartoletti'nin (2020) de belirttiği üzere, veri tarafsız değildir; nasıl toplandığı, nasıl işlendiği ve hangi amaçlarla kullanıldığı, esasen politik tercihlerle biçimlenir. Bu tercihler, bazı toplumsal grupların sistematik olarak dışlanmasına yol açabilir. Örneğin öngörücü polislik sistemlerinde gözlemlenen ırkçı önyargılar yapısal ayrımcılığı pekiştirir. Bu bağlamda veri, bireylerin özerkliğini tehdit eden ve toplumsal eşitsizlikleri derinleştiren bir tahakküm aracına dönüşebilmektedir (Kasy, 2024, s. 6).

Bloom, büyük veri destekli yapay zekâ sistemlerinin, veri toplama süreçlerinde kurumsal ve toplumsal hedeflere dayalı önyargıları yeniden ürettiğini ve bu durumun mevcut güç yapılarını pekiştirdiğini ileri sürer (Bloom, 2023, s. 34). Bu tür sistemler, yalnızca bireyler üzerinde değil, aynı zamanda kolektif yapılar üzerinde de etkili bir denetim mekanizması kurar. Örneğin, Frontex'in sınır güvenliği ve göçmen takibi için yapay zekâ teknolojilerini kullanması, büyük verinin devlet otoritesini güçlendirmedeki işlevini açıkça ortaya koymaktadır (Kalkman, 2021). Benzer şekilde, Amazon ve Google gibi dijital platformların asistanları, bireylerin günlük yaşam pratiklerini ayrıntılı biçimde kaydederek neredeyse “zihin okuma” düzeyinde veri üretmekte ve bu veriler, iktidarlara kolayca yönetme imkânı sunmaktadır. Dahası, Fisher vd. (2024), yapay zekâ modellerinde yer alan partizan önyargıların, bireylerin politik tercihlerini manipüle ederek seçim süreçleri ve politika yapımı üzerinde doğrudan etkili olabileceğini belirtirler. Bu durum, algoritmik sistemlerin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda kolektif düzeyde de gücü merkezileştirme potansiyelini ortaya koymaktadır.

Büyük veri ve yapay zekâ teknolojilerinin demokratikleşmeye katkı mı sağlayacağı yoksa otoriter tahakküm mekanizmalarını mı güçlendireceği, verinin kimin elinde olduğu, nasıl kullanıldığı ve hangi amaçlara hizmet ettiğine bağlıdır. Veri, gücü merkezileştirerek modern toplumlarda yeni bir otorite biçimi yaratırken, bu süreçte algoritmik iktidarın temelini oluşturmakta, gücü yoğunlaştırmakta ve bu doğrultuda ya demokratikleşme süreçlerini destekleyen araçlara ya da otoriter tahakkümü pekiştiren yapılara dönüştürebilmektedir.

3.2. Algoritmik İktidarın Mekanizmaları: Dijital Hegemonya, Algoritmik Tahakküm ve Dijital Gözetim

Algoritmik iktidar, veriyi kontrol eden aktörlerin yalnızca bugünü değil, geleceği de biçimlendirme kapasitesine sahip olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, devletler, ulusötesi teknoloji şirketleri ve istihbarat kurumları, büyük veri ve yapay zekâ teknolojileri aracılığıyla güçlerini konsolide etmekte; veri tekelleri kurarak küresel ölçekte hegemonik bir yapı inşa etmektedir. Crawford'a (2021) göre, yapay zekâ sistemleri çoğunlukla sermaye birikimi,

güvenlikleşme ve militarizasyon ilkeleri doğrultusunda tasarlanmakta ve bu yapısal özellikler, mevcut toplumsal eşitsizlikleri daha da derinleştirmektedir.

Devlet destekli kuruluşlar, yapay zekânın stratejik alanlardaki gelişimine öncülük ederek bu teknolojilerin hem askeri hem de sivil uygulamalarda yaygınlaşmasını sağlamaktadır. Diğer yandan, Amazon, Google ve Microsoft gibi teknoloji devleri, sahip oldukları büyük veri işleme kapasitesi sayesinde ekonomik gücün ötesine geçerek bir siyasal etki alanı da oluşturmaktadır. İstihbarat servisleri ise yapay zekâ destekli gözetim sistemleri yoluyla bireylerin davranışlarını analiz ederek ulusal güvenlik politikalarını şekillendirmektedir. Böylece, yapay zekâ teknolojilerinin yönetime entegre edilmesiyle iktidar toplumsal düzlemde yeniden yapılanmakta veri, stratejik bir otorite aracına dönüşmektedir.

Algoritmik iktidarın ilk ve temel mekanizması, “Veri Tekelleri ve Küresel Dijital Hegemonya” üzerinden şekillenmektedir. Yapay zekâ sistemleri çoğunlukla sermaye birikimi ve güvenlikleşme ilkeleri doğrultusunda tasarlanmakta, bu durum güç ve iktidarın ulusötesi teknoloji devlerinin elinde toplanmasına yol açmaktadır. Teknoloji devleri, veri havuzları aracılığıyla bireysel ve toplumsal düzeyde karar alma süreçleri üzerinde etkili olan yeni güç merkezlerine dönüşmektedir (Bahtiyar, 2024). Devletlerin bu tekellere erişim sağlaması veya kendi gözetim sistemlerini geliştirerek onları desteklemesi, dijital teknolojilerin geliştirilmesinde belirleyici bir rol oynarken, güç asimetrisini derinleştirmekte ve bireylerin özerklik alanını daraltmaktadır. Bloom (2023), bu tekellerin ideolojik önyargıları bilimsel doğruluk kisvesi altında yeniden üreterek “akıllı hegemonya” oluşturduğunu ve siyasal düzenlemelerde disipline edici bir rol oynadığını belirtir.

İkinci olarak, yapay zekâ ile birlikte “Algoritmik Tahakküm ve Siyasal Manipülasyon” öne çıkmaktadır. Algoritmalar, organizasyonel otoritenin dijital temsilcileri olarak işlev görürken, veri temelli önyargılarla mevcut toplumsal eşitsizlikleri pekiştirmektedir. Yapay zekâ sistemleri, işe alım, kredi tahsisi ve suç tahmini gibi alanlarda kullanıldığında, veri temelli önyargılarla yapısal ayrımcılığı yeniden üretebilmektedir. Örneğin, LinkedIn algoritmalarının kadınlara daha az yüksek ücretli iş ilanı göstermesi, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini yeniden üretmektedir (Efthymiou vd., 2020, s. 30). Daha kritik bir boyutta ise, algoritmik sistemler kamu söylemini şekillendirme ve siyasal karar alma süreçlerini manipüle etme potansiyeli taşır. Sosyal medya platformlarının öneri algoritmaları, kullanıcıların mevcut tutumlarıyla uyumlu içerikleri teşvik ederek siyasal kutuplaşmaya yol açabilmekte ve önyargılı yapay zekâ dil modelleri siyasal karar alma süreçlerini manipüle ederek otoriter eğilimleri güçlendirebilmektedir (Fisher vd., 2024).

Üçüncü olarak, yapay zekâ, “Dijital Gözetim ve Kontrol Mekanizmaları” aracılığıyla iktidarı yeniden inşa etmektedir. Foucault’nun biyopolitik tahakküm kavramıyla uyumlu olarak, yapay zekâ destekli gözetim sistemleri; yüz tanıma teknolojileri, duygu tanıma yazılımları, biyometrik izleme araçları ve büyük veri analitiği yoluyla, devletlerin vatandaş davranışlarını yakından takip etmesine olanak tanımaktadır. Bu teknolojiler yalnızca bireylerin davranışlarını gözlemlemekle kalmayıp, onları sınıflandırma ve yönlendirme kapasitesine de sahiptir. Bu yönüyle yapay zekâ, otoriter yönetimlerin baskı araçlarını dijitalleştirerek daha görünmez ve sürekli hâle getirmektedir. Otoriter rejimlerde, bu teknolojik altyapılar kamu düzeni veya güvenlik gerekçesiyle meşrulaştırılmakta; ancak toplumsal kontrolün yaygınlaştırılması ve muhalefetin bastırılması işlevi de görmektedir.

Ancak bu biyopolitik tahakküm riski, demokratik sistemlerle sınırlı değildir. ABD’de mahkemelerde kullanılan algoritmik risk değerlendirme sistemlerinin Afrikalı Amerikalılar üzerinde orantısız biçimde olumsuz sonuçlar doğurduğu tespit edilmiş ve Avrupa Birliği’nin iBorderCtrl gibi sınır güvenliği uygulamaları, göçmen verilerinin analizine dayanarak otoriter kontrol mekanizmalarını güçlendirmiştir. Bu tür uygulamalar, güvenlik söylemi aracılığıyla meşrulaştırılsa dahi, demokratik bağlamlarda dahi yapay zekânın bireysel haklar ve toplumsal adâlet açısından ciddi tehditler doğurabileceğine dikkat çekmektedir. Sonuçta, bu mekanizmalar, yapay zekânın politik bir aygıt hâline gelmesini mümkün kılmakta ve siyasal otoritenin tahakküm ilişkilerini yeniden üretme aracı olarak işlev görmektedir.

Yapay zekânın bu yönü, yalnızca devletlerin değil, aynı zamanda özel sektörün de gözetim ve denetim kapasitesini artırmaktadır. “Gözetim kapitalizmi” bağlamında, teknoloji şirketleri bireyleri veri temelli performans ölçütleriyle değerlendirmekte, davranışlarını sürekli izlemekte ve kontrol etmektedir. Örneğin Amazon’un dijital işyeri uygulamalarında, çalışanların her hareketi otomatik olarak kaydedilmekte; üretkenlik, görev dışı süreler ve molalar algoritmalar tarafından değerlendirilmektedir (Crawford, 2021). Bu sistemler, yalnızca verimliliği artırmayı değil, aynı zamanda emek sürecini sürekli denetim altında tutarak işyerinde görünmez bir baskı mekanizması oluşturmayı da amaçlamaktadır.

4. GELECEĞİN DÜZENİ: DİJİTAL OTORİTERYANİZM Mİ, E-DEMOKRASİ Mİ?

Yapay zekâ ve büyük veri teknolojileri, günümüz toplumlarına hem önemli fırsatlar sunmakta hem de ciddi siyasal ve toplumsal riskler barındırarak geleceğin siyasal düzeninde dijital otoriteryanizm mi yoksa e-demokrasi mi egemen olacak sorusunu giderek daha kritik hâle getirmektedir. Yapay zekâ, bir yandan bireylerin özerkliğini tehdit eden yeni tahakküm biçimleri üretme potansiyeli taşıırken, diğer yandan şeffaflık, hesap verebilirlik ve etik ilkelere

dayalı uygulamalar yoluyla e-demokrasiyi güçlendiren bir katılım ve denetim altyapısı sunabilmektedir.

Algoritmik iktidar mekanizmalarının güçlenmesiyle, yapay zekânın demokratik süreçlerde katılımcılığı ve yönetim etkinliğini artırma potansiyeli olsa da, özellikle otoriter rejimlerde baskı ve kontrol mekanizmalarına dönüşme riskini giderek artırmaktadır (Zwitter & Gstrein, 2023; Adaş & Erbay, 2022). Otoriter yönetimlerde, yapay zekâ destekli gözetim sistemleri, bireylerin davranışlarını izleyip sınıflandırarak dijital tahakkümü kurumsallaştırmakta, bu durum bireysel özgürlüklerin sınırlandırılmasına ve liberal değerlerin zayıflamasına yol açmaktadır. Bu tür uygulamalarda, yapay zekâ destekli yüz tanıma, duygu analizi ve davranışsal yönlendirme gibi gelişmiş gözetim teknikleri, bireysel mahremiyetin ihlali ve sivil alanın daralması riskini beraberinde getirmektedir (Gur vd., 2024, s. 2). En çarpıcı örneklerinden biri, yapay zekâ ve büyük veri analitiği kullanarak bireyleri sürekli izleyen ve puanlayan Çin'in sosyal kredi sistemidir (Bartoletti, 2020; Paskarina, 2024). Bu sistemler, bireylerin sürekli izlenme algısıyla hareket etmesine yol açarak, Foucault'nun panoptikon metaforunun modern bir yansımasını oluşturmakta ve biyopolitik tahakkümün algoritmik bir biçimini hayata geçirmektedir.

Ancak otoriterleşme riski yalnızca otoriter rejimlerle sınırlı değildir. Algoritmik karar alma süreçlerinde ortaya çıkan yapısal önyargılar ve şeffaf olmayan otomatik sistemler, demokratik şeffaflığı ve toplumsal adâleti tehdit etmektedir (Koenig, 2024). Örneğin, ABD'de mahkemelerde kullanılan algoritmik risk değerlendirme sistemlerinin Afrikalı Amerikalılar aleyhine önyargılı sonuçlar doğurduğu tespit edilmiştir (Ulnicane & Aden, 2023, s. 677). Jacobs (2024), bu tür teknolojik adaletsizliklerin, bireylerde otoriter eğilimleri ve sağ popülizme yönelimi artırabileceğini belirterek, demokratik bağlamlarda dahi yapay zekânın otoriterleşme riskini barındırdığına dikkat çekmektedir. Bu örnekler, yapay zekâ teknolojilerinin yalnızca otoriter rejimlerde değil, demokratik sistemlerde dahi bireysel haklar ve toplumsal adâlet açısından ciddi tehditler doğurabileceğini göstermektedir. Benzer şekilde, Avrupa Birliği'nin iBorderCtrl projesi gibi sınır güvenliği uygulamaları, göçmen verilerinin analizine dayanarak otoriter kontrol mekanizmalarını güçlendirmektedir (Sánchez-Monedero & Dencik, 2020).

Yapay zekâ destekli gözetim teknolojileri, gerçek zamanlı toplumsal kontrol olanakları sunarak modern polis devleti pratiklerinin dijitalleşmesine katkı sağlamaktadır. Bu durum, bireysel özgürlüklerin ve temel insan haklarının sınırlandırılmasına yol açarak liberal değerlerin dijital çağda zayıflamasına neden olmaktadır. Yapay zekâ ve büyük veri, kamuoyunun şekillendirilmesinde ve seçmen davranışlarının yönlendirilmesinde de giderek daha etkin

araçlara dönüşmektedir. Sosyal medya algoritmaları ve hedeflenmiş propaganda teknikleri, bireylerin siyasal tutumlarını etkileme gücüne sahiptir. Fisher vd. (2024), algoritmik sistemlerdeki önyargıların politik karar alma süreçlerini manipüle edebileceğini ve seçim sonuçları üzerinde belirleyici etkiler yaratabileceğini ileri sürmektedir. Bu durum, yapay zekânın demokratik bağlamlarda dahi otoriter eğilimleri besleyebileceğini göstermektedir.

Yapay zekâ, teknik bir araç olmanın ötesinde, bireylerin, toplulukların ve hatta ulusların davranışlarını yönlendiren yeni bir iktidar biçimine evrilmiştir. Algoritmaların haber akışından işe alım süreçlerine, finansal piyasalardan sosyal medya içeriklerine kadar birçok alanda otoritenin yeniden inşasında etkin rol oynamaktadır. Bu algoritmik iktidar, insan karar mekanizmalarını ikame ederken hesap verebilirliği de belirsizleştirmektedir. Bireyler çoğu zaman şeffaf olmayan algoritmik sistemlerce izlenmekte ve yönlendirilmektedir. Veri temelli bu denetim biçimleri, mevcut güç yapılarını yalnızca pekiştirmekle kalmamakta, aynı zamanda gelecekteki toplumsal düzenlerin şekillendirilmesinde de belirleyici rol oynamaktadır. Yapay zekâ, baskı aracı olarak kullanıldığında toplumsal eşitsizlikleri yeniden üretmekte ve bireysel özgürlükleri kısıtlamaktadır. Analog disiplin mekanizmalarının yerini alan algoritmik denetim sistemleri, özellikle düşük gelirli mahalleleri hedef alan polislik algoritmaları aracılığıyla dijital otoriterliği derinleştirmekte, özgürlük-güvenlik dengesini yeniden tanımlamaktadır. Zira veri madenciliği teknikleri, kitlelerin gerçek zamanlı takibini mümkün kılarak otoriter yönetimlerin sürdürülebilirliğini destekleyebilmektedir.

Yapay zekâ çağında yönetim biçimleri, bilgiye sahip olma ve bu bilgiyi işleme kapasitesi üzerinden yeniden tanımlanırken, bu dönüşümde öne çıkan kavramlardan biri de “veri egemenliği”dir. Bilgiye sahip olan aktörlerin yönetsel üstünlük elde ettiği bu yeni düzende, Harari, bilginin en önemli iktisadi kaynak hâline gelmesiyle birlikte savaşların câzibesinin azaldığını ifade etmektedir (Harari, 2017, s. 27). Büyük veri ve yapay zekâ, veriyi kontrol eden devletler ve teknoloji şirketlerinin güçlerini konsolide etmesini sağlar. Zuboff, verinin kontrolünün güç yoğunlaşmasına yol açtığını ve bu durumun bireylerin özerkliğini tehdit ettiğini belirtir (Zuboff, 2019). Veri egemenliği, bir yandan otoriter rejimlerin toplumu daha etkin bir şekilde denetlemesini sağlarken, öte yandan demokratik sistemlerde şeffaf, katılımcı ve hesap verebilir yönetim modellerinin geliştirilmesi için de kullanılabilecek bir araç hâline gelmektedir. Bu bağlamda, bilgi ve veriye sahip olan aktörler, yalnızca ekonomik ya da siyasal üstünlük değil, aynı zamanda toplumsal süreçleri yönlendirme ve bireylerin davranışlarını şekillendirme kapasitesine de ulaşmaktadır. Ancak bu durum, bilginin sansürlenmesi, manipüle edilmesi ya da tekelleştirilmesi yoluyla temel insan hakları ve ifade özgürlüğü üzerinde tehditler

oluşturmakta; geleneksel devlet aygıtının yerini giderek algoritmik iktidarın ve teknoloji şirketlerinin belirleyici olduğu bir düzene bırakmasına neden olmaktadır (Risse, 2023).

Diğer yandan yapay zekâ teknolojileri, demokratik değerlerin güçlendirilmesi yönünde de önemli imkânlar sunmaktadır. Bu imkânlar özellikle e-demokrasi bağlamında değerlendirilmekte; şeffaflık, hesap verebilirlik ve etik ilkelere dayalı yapay zekâ uygulamaları, katılımcı yönetim biçimlerini destekleyerek toplumsal katılımın artmasına katkıda bulunabilmektedir. Şeffaf ve açıklanabilir yapay zekâ modelleri, algoritmik kararların anlaşılabilirliğini artırarak vatandaşların karar alma süreçlerine müdahil olmasına olanak tanırken toplumsal eşitsizlikleri azaltma potansiyeli de taşımaktadır. Böylelikle doğru tasarlanmış yapay zekâ sistemleri, demokratik değerleri pekiştirme yönünde işlev görebilmektedir (Örselli vd., 2018).

E-demokrasi uygulamaları, temsili demokrasinin yaşadığı temsil krizine karşı gündeme gelen doğrudan demokrasi tartışmalarını desteklemekte; vatandaşların kamu hizmetlerine yedi gün yirmi dört saat erişebilmesi sayesinde ekonomik, coğrafi, kültürel ve eğitim temelli eşitsizliklerin azaltılması ve demokratik katılımın artırılması mümkün hâle gelmektedir (Maraş, 2011). Benzer biçimde e-devlet ve e-demokrasi uygulamaları, şeffaflık ve hesap verebilirliği güçlendirerek yolsuzluk ve rüşvet gibi kamu görevlilerinden kaynaklanan sorunların zamanla ortadan kaldırılmasına da katkı sağlayabilmektedir (Delibaş & Akgül, 2010).

Dijital teknolojiler, Coleman ve Freelon'un (2015) da belirttiği gibi, dijital aktivizm ve e-yönetişim yoluyla demokratik katılımı artırma potansiyeline de sahiptir. Bununla birlikte algoritmik okuryazarlığın yaygınlaştırılması, sivil toplumun yapay zekâ sistemlerini eleştirel biçimde değerlendirmesine imkân tanıyarak hem toplumsal denetimi güçlendirebilir hem de olası zararları önleyebilir (Kasy, 2024). Ayrıca yapay zekânın mevcut eşitsizlikleri görünür kılma ve alternatif toplumsal yapıların simülasyonunu mümkün kılma potansiyeli, Bloom'un (2023) ifadesiyle yapay zekânın "karşı-hegemonik zekâ" biçiminde demokratikleşmeye hizmet etmesini sağlayabilmektedir.

Yapay zekânın geleceğin siyasal düzenini şekillendirmesi, teknolojinin kendisinden çok, onu yönlendiren siyasal ve toplumsal tercihlere bağlıdır. Şeffaf, insan odaklı yapay zekâ sistemleri demokratikleşmeyi desteklerken, kapalı ve sorumsuz sistemler dijital otoriteryanizmin zeminini güçlendirmektedir. Bu nedenle, teknolojik sistemlerin merkezine insan müdahalesini ("human-in-the-loop") yerleştirmek, kara kutu olarak tanımlanan algoritmik belirsizliklerin aşılması açısından kritik bir önem taşımaktadır (Lindgren, 2023). Yapay zekânın baskı ve gözetim aracı

olarak otoriter eğilimleri destekleme potansiyeli, aynı zamanda açıklık, katılımcılık ve etik denetim ilkeleriyle demokratik süreçleri güçlendirme imkânıyla dengelenmektedir.

5. SONUÇ

Yapay zekâ, yalnızca teknolojik bir yenilik olmanın ötesinde, siyasal, sosyal ve ekonomik yapıları derinden dönüştüren bir aktör olarak siyasal iktidar ilişkilerini yeniden tanımlamaktadır. Veri egemenliği ve algoritmik iktidar gibi mekanizmalar, devletlerin ve teknoloji şirketlerinin toplumsal süreçleri yönlendirme kapasitesini artırırken, bireylerin özerkliği, mahremiyeti ve demokratik hakları üzerinde hem fırsatlar hem de ciddi riskler ortaya çıkarmaktadır. Yapay zekânın bu dönüştürücü etkisi, Foucault'nun bilgi-iktidar ilişkisi ve biyopolitik tahakküm kavramları ışığında daha net bir şekilde anlaşılmaktadır. Foucault'nun vurguladığı gibi, bilgi ve iktidar birbirini karşılıklı olarak üretirken, yapay zekâ bu dinamiği dijital çağda yeni bir boyuta taşımakta; veriye dayalı gözetim, davranış modelleme ve karar otomasyonu yoluyla bireyleri hem bilen hem de bilinen özneler hâline getirmektedir.

Bu makale, yapay zekânın siyasal iktidarı dönüştürme sürecini bu kuramsal çerçeveler ışığında analiz ederek literatürdeki boşluğu doldurmayı hedeflemiştir. Çalışmanın merkezinde, yapay zekânın otoriter yönetim biçimlerini pekiştiren bir tahakküm aracına mı dönüşeceği, yoksa daha katılımcı ve eşitlikçi bir demokratik düzeni destekleyen bir altyapı mı oluşturacağı sorusu yer almış, bu ikili gerilim eleştirel bir kuramsal çerçeveden incelenmiştir.

Yapay zekânın ikili doğası, onun politik niteliğini ve toplumsal sonuçlarını anlamada kilit bir rol oynamaktadır. Algoritmik iktidar mekanizmaları, bireylerin özerkliğini tehdit eden yeni tahakküm biçimleri üretmektedir. Otoriter rejimlerde, yapay zekâ destekli dijital gözetim sistemleri, toplumsal kontrolü sofistike ve görünmez bir hâle getirirken, Çin'in sosyal kredi sistemi gibi uygulamalar, yapay zekânın dijital otoriterliği kurumsallaştırma potansiyelini çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu tür sistemler, biyopolitik tahakkümün algoritmik bir biçimini hayata geçirmekte ve Foucault'nun panoptikon metaforunun modern bir yansımasını oluşturmaktadır. Makale, bu risklerin yalnızca otoriter rejimlerle sınırlı kalmadığını; ABD'de mahkemelerde kullanılan algoritmik risk değerlendirme sistemlerinin Afrikalı Amerikalılar üzerinde orantısız biçimde olumsuz sonuçlar doğurduğu ve AB'nin iBorderCtrl projesinin otoriter kontrol mekanizmalarını güçlendirdiği gibi örneklerle, yapısal önyargılar, kapalı sistemler ve veri tekelleşmesinin demokratik şeffaflığı ve toplumsal adâleti tehdit ettiğini vurgulamıştır.

Diğer yandan, yapay zekâ teknolojileri, demokratik değerlerin güçlendirilmesi yönünde önemli imkânlar da sunmaktadır. Şeffaf ve açıklanabilir yapay zekâ modelleri, katılımcı yönetişimi güçlendirme, toplumsal eşitsizlikleri görünür kılma ve vatandaşların karar alma süreçlerine daha etkin katılımını sağlama potansiyeli sunmaktadır. Bu durum, yapay zekânın baskı ve gözetim aracı olarak otoriter eğilimleri destekleme potansiyelinin, aynı zamanda açıklık, katılımcılık ve etik denetim ilkeleriyle demokratik süreçleri güçlendirme imkânıyla dengelenebildiğini göstermektedir.

Yapay zekânın dönüştürücü gücünü toplumsal refah ve demokratik değerler lehine yönlendirmek amacıyla, gelecekteki akademik çalışmaların ve politika yapıcılarının belirli alanlara odaklanması önerilmektedir. İlk olarak, algoritmik belirsizliklerin aşılması için insan müdahalesini ("human-in-the-loop") merkeze alan tasarımlar ve kara kutu olarak tanımlanan sistemlerin hukuki ve etik düzenlemelerle şeffaflaştırılması üzerine yoğunlaşılmalıdır. İkinci olarak, bireylerin bilgiye erişim, üretim ve paylaşım haklarının (epistemik haklar) korunması ve yapay zekâ algoritmalarının, veri ve altyapısının demokratik kontrol altında tutulması gerekmektedir. Veri egemenliğinin demokratik bir çerçevede yönetilmesi, bireylerin haklarını koruyarak güç asimetrilerini azaltmak için kritik önem taşır. Son olarak, yapay zekânın "akıllı hegemonya" inşa etme riskine karşı, demokratik değerleri destekleyen ve toplumsal eşitsizlikleri görünür kılabilen "karşı-hegemonik zekâ" biçimlerinin geliştirilmesi üzerine çalışmalar yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak, yapay zekâ, siyasal iktidar ilişkilerini yeniden tanımlayarak dijital otoriteryanizm ile e-demokrasi arasında bir yol ayrımı sunmaktadır. Yapay zekânın geleceğin siyasal düzenini nasıl şekillendireceği, teknolojinin kendisinden çok, onu yönlendiren siyasal ve toplumsal tercihlere bağlıdır. Şeffaf ve denetlenebilir yapay zekâ sistemleri demokratikleşmeyi desteklerken, kapalı ve hesap vermeyen sistemler dijital otoriterliği pekiştirmektedir. Geleceğin siyasal düzeninin adil, şeffaf ve insan odaklı bir şekilde inşa edilmesi, yapay zekâ sistemlerinin tasarımı, uygulanması ve denetlenmesine yönelik küresel bir çaba gerektirmektedir. Bu nedenle, yapay zekânın dönüştürücü gücünü toplumsal refah ve demokratik değerler lehine yönlendirmek, yalnızca teknolojik bir mesele değil, aynı zamanda siyasal, etik ve toplumsal bir sorumluluktur.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Etik komite onayı ve/veya yasal/özel izin gerektirmeyen bu çalışma, araştırma ve yayın etiğine uygundur.

Araştırmacının Katkı Oranı Beyanı

Yazar makalenin tek yazarı olduğu için katkı oranı %100'dür.

Araştırmacının Çıkar Çatışması Beyanı

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Acar, F. & Gürpınar, B. (2022). *Dönüşen bir hegemonya biçimi - “dijital hegemonya”: Cambridge Analytica olayı*. Dijitalleşen Dünyada Birey, Toplum, Siyaset Kongresi Bildiri Kitabı (104- 123). Işık Üniversitesi Yayınları.
- Adaş, E. B., & Erbay, B. (2022). Yapay zekâ sosyolojisi üzerine bir değerlendirme. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 21(1), 326–337. <https://doi.org/10.21547/jss.991383>
- Afşar, Ö. A. (2019). Nitelikli demokrasi bağlamında demokrasi ve e-demokrasi ilişkisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi / International Journal of Management Economics and Business*, 15(4), 1101–1118. <https://doi.org/10.17130/ijmeb.2019456400>
- Anttiroiko, A.-V. (2003). Building strong e-democracy—The role of technology in developing democracy for the information age. *Communications of the ACM*, 46(9), 121–128. <https://doi.org/10.1145/903893.903926>
- Aristoteles. (1993). *Politika* (Çev. M. Tunçay). Remzi Kitabevi.
- Ay, A., & Sezer, Ö. (2019). Dijitalleşmenin güvenlikleştirme vaadi: Dijital hapisaneler. İçinde F. Aydoğan (Ed.), *Endüstri 4.0 ve Dijital Medya* (113–134). Der Kitabevi.
- Ayar, İ. (2025). Çin hegemonyasında yapay zekânın rolü: Stratejik analiz ve gelecek perspektifleri. *Sosyoekonomik Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 83–108.
- Bahtiyar, N. (2024). *Yapay zekâ teknolojilerinin ekonomi ve siyaset bağlamında ortaya çıkardığı yeni toplumsal dinamiklerin ABD, Çin ve Türkiye üzerinden incelenmesi* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Bartoletti, I. (2020). *An artificial revolution: Power, politics and AI*. The Indigo Press.
- Begtimur, M. E. (2025). Demokrasi ve dijitalleşme arasındaki ilişkinin karşılaştırmalı analizi. *Kent Akademisi*, 18(3), 1692–1711. <https://doi.org/10.35674/kent.1551735>
- Bloom, P. (2023). The danger of smart ideologies: Counter-hegemonic intelligence and antagonistic machines. In S. Lindgren (Ed.), *Handbook of critical studies of artificial intelligence* (33–44). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781803928562>
- Castells, M. (2008). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum, kültür, ağ toplumunun yükselişi*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

- Codreanu, C. M. (2022). Using and exporting digital authoritarianism: Challenging both cyberspace and democracies. *Europolity: Continuity and Change in European Governance*, 16(1), 39–65.
- Coleman, S., & Freelon, D. (Eds.). (2015). *Handbook of digital politics*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781782548768>
- Coleman, S., & Norris, D. F. (2005). A new agenda for e-democracy. *Oxford Internet Institute Forum Discussion Paper No. 4*. <https://ssrn.com/abstract=1325255>
- Couldry, N., & Mejias, U. A. (2020). Veri sömürgeciliği: Büyük verinin modern özne ile ilişkisini yeniden düşünmek (Çev. E. Cizmeci Ümit). A. Boschele (Ed.), *Yeni Medya Kuramları 2* içinde (s. 15-34). Der Kitabevi.
- Crawford, K. (2021). *Atlas of AI: Power, politics, and the planetary costs of artificial intelligence*. Yale University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1ghv45t>
- Çabuk, U. C., Çavdar, A., & Demir, E. (2016, Kasım). E-democracy: The next generation direct democracy and applicability in Turkey.
- Dahl, R., & Stinebrickner, B. (2002). *Modern political analysis*. Prentice Hall.
- Delibaş, K., & Akgül, A. E. (2010). Dünyada ve Türkiye’de e-devlet uygulamaları: Türkiye’de e-demokrasi ve e-katılım potansiyellerinin harekete geçirilmesi. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 100-144.
- Doğan, K. C., & Ustakara, F. (2013). Kamuda bir yapılanma dönüşümü olarak e-devlet ve e-yönetişim ilişkisi üzerine. *Global Journal of Economics and Business Studies*, 2(3), 1–12.
- Efthymiou, I. P., Psomiadi, A., Diareme, K. C., & Chatzivasileiou, S. (2020). Using AI changes the paradigm of women's participation in politics. *HAPSc Policy Briefs Series*, 1(2), 26–34. <https://doi.org/10.12681/hapscpbs.26479>
- Erixon, F., & Lee-Makiyama, H. (2011). Digital authoritarianism: Human rights, geopolitics and commerce (*ECIPE Occasional Paper No. 5/2011*). European Centre for International Political Economy. <https://hdl.handle.net/10419/174715>
- Fisher, J., Feng, S., Aron, R., Richardson, T., Choi, Y., Fisher, D. W., Pan, J., Tsvetkov, Y., & Reinecke, K. (2024). Biased AI can influence political decision-making. *arXiv*. <https://doi.org/10.48550/arXiv.2410.06415>
- Foucault, M. (1992). *Hapishanenin doğuşu* (Çev. M. A. Kılıçbay). İmge Kitabevi.
- Foucault, M. (2005). *Özne ve iktidar* (Çev. I. Ergüden & O. Akinbay). Ayrıntı Yayınları.
- Ghafoor, S., & Safdar, M. A. (2025). The rise of digital authoritarianism: Social media, surveillance, and state control in the 21st century. *Journal of Applied Linguistics and TESOL*, 8(2), 1252–1260.
- G’sell, F. (2025). Digital authoritarianism: From state control to algorithmic despotism. In G. De Gregorio (Ed.), *The Oxford handbook of digital constitutionalism* (in progress). Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198877820.013.20>

- Gur, T., Hameiri, B., & Maaravi, Y. (2024). Political ideology shapes support for the use of AI in policy-making. *Frontiers in Artificial Intelligence*, 7, 1447171. <https://doi.org/10.3389/frai.2024.1447171>
- Gusterson, H. (2020). Roboinsanlar. In C. Besteman & H. Gusterson (Eds.), *Algoritmalarla yaşamak: Robosüreçler dünyamızı nasıl yeniden yaratıyorlar?* (Çev. B. Akmeriç, 7–48). The Kitap.
- Güler, T., & Şahnagil, S. (2017). Dijital demokrasi ve yönetim ilişkisi çerçevesinde e-demokrasi/e-devlet uygulamaları. *JOEEP: Journal of Emerging Economies and Policy*, 2(2), 16–29.
- Güngör, S. (2014). E-demokrasi: Umutlar ve riskler. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 2014(39), 68–89.
- Harari, Y. N. (2017). *Homo deus: Yarının kısa bir tarihi* (Çev. P. N. Taneli). Kolektif Kitap.
- Heda, S., & Fleck, G. (2025). Policy belief systems manifesting digital authoritarianism. *Dialogues on Digital Society*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/29768640251379940>
- Hennen, L., van Keulen, I., Korthagen, I., Aichholzer, G., Lindner, R., & Nielsen, R. Ø. (Eds.). (2020). *European e-democracy in practice*. Cham: Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-27184-8>
- Hobbes, T. (2020). *Leviathan* (Çev. S. Lim). Yapı Kredi Yayınları.
- Jacobs, J. (2024). The artificial intelligence shock and socio-political polarization. *Technological Forecasting & Social Change*, 199, 123006. <https://doi.org/10.1016/j.techfore.2023.123006>
- Kalkman, J. P. (2021). Frontex: A literature review. *International Migration*, 59(1), 165–181. <https://doi.org/10.1111/imig.12729>
- Kasy, M. (2024). *The political economy of AI: Towards democratic control of the means of prediction*. Institute of Labor Economics. <https://www.iza.org/publications/dp/16948>
- Kayaalp, K., & Süzen, A. A. (2018). *Derin öğrenme ve Türkiye’deki uygulamaları*. İKSAD Yayınevi.
- Khokhar, P., & Chitsimran, N. (2019). Evolution of artificial intelligence in marketing, comparison with traditional marketing. *Our Heritage*, 67(5), 375–389.
- Koenig, P. D. (2024). From rhetoric about AI to AI as rhetoric – A critical review of the relation between AI and politics. Vrije Universiteit Amsterdam.
- Kreiss, D. (2015). The problem of citizens: E-democracy for actually existing democracy. *Social Media + Society*, 1(2), 1–11. <https://doi.org/10.1177/2056305115616151>
- Lee, Y. (2022). Can digital authoritarianism deter political freedom? Innovation in digital technology and democratization. *The Korean Journal of International Studies*, 20(1), 21–53. <https://doi.org/10.14731/kjis.2022.04.20.1.21>

- Liaropoulos, A. N. (2022). Digital authoritarianism ‘Made in China’: Installing a digital dystopia. *National Security and the Future*, 23(1), 123–139. <https://doi.org/10.37458/nstf.23.1.7>
- Lilkov, D. (2020). Made in China: Tackling digital authoritarianism. *European View*, 19(1), 110–118. <https://doi.org/10.1177/1781685820920121>
- Lindgren, S. (Ed.). (2023). *Handbook of critical studies of artificial intelligence*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781803928562>
- Locke, J. (2012). *Yönetim üzerine ikinci inceleme* (Çev. F. Bakırcı). Ebabil Yayınları.
- Mantellassi, F. (2023). Digital authoritarianism: How digital technologies can empower authoritarianism and weaken democracy. *In Focus*. Geneva Centre for Security Policy. <https://www.gcsp.ch/publications>
- Maraş, G. (2011). Kamu yönetimlerinde e-devlet ve e-demokrasi ilişkisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 37, 121–144.
- McCarthy, J., Minsky, M. L., Rochester, N., & Shannon, C. E. (2006). A proposal for the Dartmouth summer research project on Artificial Intelligence, August 31, 1955. *AI Magazine*, 27(4), 12.
- Moreira, A. M., Möller, M., Gerhardt, G., & Ladner, A. (2009). E-society and e-democracy. eGovernment-Symposium, Bern. <http://science.amazee.com/edemocracy.pdf>
- OECD. (2019). *Artificial intelligence in society*. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/eedfee77-en>
- Örselli, E., Bayrakçı, E., & Karabulut, N. (2018). E-demokrasi, e-katılım ve e-yönetişim kavramlarının analizi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 6(14), 1-19.
- Öztemel, E. (2020). Yapay zekâ ve insanlığın geleceği. İçinde M. Şeker, Y. Bulduklu, C. Korkut, & M. Doğrul (Eds.), *Bilişim teknolojileri ve iletişim: Birey ve toplum güvenliği* (77–90). TÜBA.
- Päivärinta, T., & Sæbø, Ø. (2006). Models of e-democracy. *Communications of the Association for Information Systems*, 17, 818–840. <https://doi.org/10.17705/1CAIS.01737>
- Paskarina, C. (2024). Artificial intelligence in politics: Contesting power in human and nonhuman relations in the digital era. *Jurnal Wacana Politik*, 9(1), 84–92. <https://doi.org/10.24198/jwp.v9i1.45636>
- Pearson, J. S. (2024). Defining digital authoritarianism. *Philosophy & Technology*, 37, 73. <https://doi.org/10.1007/s13347-024-00754-8>
- Polyakova, A., & Meserole, C. (2019, August). Exporting digital authoritarianism: The Russian and Chinese models (*Policy Brief*). Brookings Institution, Democracy & Disorder. <https://www.brookings.edu/research/exporting-digital-authoritarianism-the-russian-and-chinese-models/>

- Prastya, D. E., Misran, & Nurmandia, A. (2021). A bibliometric analysis of e-democracy on government research. *Jurnal Ilmiah Mimbar Demokrasi*, 20(2), 71–80. <https://doi.org/10.21009/jimd.v20i2.19772>
- Risse, M. (2023). *Political theory of the digital age: Where artificial intelligence might take us*. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/9781009255189>
- Roberts, T., & Oosterom, M. (2024). Digital authoritarianism: A systematic literature review. *Information Technology for Development*. Advance online publication. <https://doi.org/10.1080/02681102.2024.2425352>
- Ronchi, A. M. (2019). *E-democracy: Toward a new model of (inter)active society*. Cham: Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-01596-1>
- Russell, S. J., & Norvig, P. (2010). *Artificial intelligence: A modern approach*. Pearson Education.
- Sánchez-Monedero, J., & Dencik, L. (2020). The politics of deceptive borders: 'Biomarkers of deceit' and the case of iBorderCtrl. *Information, Communication & Society*, 25(3), 413–430. <https://doi.org/10.1080/1369118X.2020.1792530>
- Sherman, J. (2021). Digital authoritarianism and implications for US national security. *The Cyber Defense Review*, 6(1), 107–118. <https://www.jstor.org/stable/10.2307/26994115>
- Sönmezoğlu, F. (2000). *Siyaset bilimine giriş*. Der Yayınları.
- Stilgoe, J. (2018). Machine learning, social learning and the governance of self-driving cars. *Social Studies of Science*, 48(1), 25–56.
- Şahnagil, S. (2025). Teknoşovenizm kısılcacında risk-fırsat penceresinden yapay zekâ ve demokrasi ilişkisi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 83, 232–246. <https://doi.org/10.51290/dpusbe.1578106>
- Taylor, D. (2011). *Michel Foucault: Key concepts*. Acumen.
- Türk Dil Kurumu. (2024). İktidar. *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. <https://sozluk.gov.tr/>
- Turing, A. M. (1950). Computing machinery and intelligence. *Mind*, 59(236), 433–460.
- Ulnicane, I., & Aden, A. (2023). Power and politics in framing bias in artificial intelligence policy. *Review of Policy Research*, 40(5), 665–687. <https://doi.org/10.1111/ropr.12567>
- Weber, M. (1996). *Sosyoloji yazıları* (Çev. T. Parla). İletişim Yayınları.
- Yalınız, M. O. (2025). Dijital otoriterlik ve yeni medya: Azerbaycan, Çin ve Rusya örneğinde sansür politikaları ve internet özgürlüğü. *R&S - Research Studies Anatolia Journal*, 8(3), 426–454. <https://doi.org/10.33723/rs.1712674>
- Yeung, K. (2018). Algorithmic regulation: A critical interrogation. *Regulation & Governance*, 12(4), 505–523. <https://doi.org/10.1111/rego.12160>
- Zajko, M. (2023). AI as automated inequality: Statistics, surveillance and discrimination. In S. Lindgren (Ed.), *Handbook of critical studies of artificial intelligence* (344–350). Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781803928562>

- Zekos, G. I. (2022). *Political, economic and legal effects of artificial intelligence: Governance, digital economy and society*. Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-94736-1>
- Zuboff, S. (2019). *The age of surveillance capitalism: The fight for a human future at the new frontier of power*. Public Affairs.
- Zwitter, A., & Gstrein, O. J. (Eds.). (2023). *Handbook on the politics and governance of big data and artificial intelligence*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781800887374>